

Demokratisk bæredygtighed regeneration

Shekufe Tadayoni Heiberg, forfatter, forlægger og oversætter, shekufe@gmail.com

I dag fælder vi træerne, som det passer os. Står et træ i vejen for vores udsigt? Af med kronen. Har et vejtræs rødder bulnet cykelstiens asfalt? Af med kronen. Hvis et træ er gammelt og har så meget affektionsværdi, at vi ikke bare kan fælde det, uden at folk bliver harme, så er det ikke værre, end at vi kan kalde det for et 'risikotræ' og dramatisk udfolde den store fare for, at det vælter i en storm, så vil modstanden være afværget, og vi kan 'afkrone' det med god samvittighed.

Danmark er bygget op på en decideret afkroingspraksis. Det er ikke tilfældigt, at bynavne som Næstved og Egtved slutter på tved, der betyder rydning af skov, eller at bynavne som Birkerød, Hillerød og Allerød fortæller om en skov, der skulle ryddes (-rød), for at den pågældende by kunne blive bygget. Sproget afslører den historiske vold mod træerne, men ordene gør mere end det, de legitimerer volds handlingen, bl.a. gennem verbet "skove", som betyder "at fælde skovens træer."

Næsteften Bangladesh er Danmark det land i verden med allermindst uberørt natur. Det er et land, som har bygget sin rigdom op af træer omdøbt til tømmer, træer omdøbt til brænde, træer omdøbt til plantage og tilintetgørelse af hele skove omdøbt til skovning.

Planterne er de laveste i vores hierarki, dem vi regner for mindst levende, mindst følede, de mest uintelligente væsner, som vi derfor kan gøre med, hvad vi vil. Fælde og høste og klippe, endda brænde til døde, hvis de finder på at leve mellem vores fliser. Planterne på vores monokulturelle marker og plantager afkræver vi hårdt arbejde, som var de vores slaver. Vi giver dem dårlig jord at gro i, drukner dem i gødning og sprøjter dem med pesticider, så deres mulighed for at sameksistere med andre arter svæk-

kes. Vi lader dem gro i lange lige rækker, uden omtanke for deres trivsel, og så tager vi livet af dem, mens vi kalder det høst.

Men hvad er det for en måde at behandle planterne på? Som om de ikke var intelligente, som om de ikke bidrog til den kollektive velfærd. Man kunne argumentere for, at planterne er de mest intelligente iblandt os, af den ene årsag, at de kan lave ilt og sukker. Alle dyr, derunder også vi mennesker, er dybt afhængige af denne højteknologiske kunnen, som vi hidtil ikke har evnet at kopiere. Vi aner ikke, hvordan vi selv skulle lave ilt og vi ville aldrig kunne brødføde os selv, var det ikke for planterne. Vi har haft gavn af planternes arbejdskraft siden tidernes morgen. Afhængigheden er så dyb, at vi ikke kan undvære dem i bare et eneste minut. Alligevel underkender vi deres intelligens, deres kunnen og deres bidrag, som var det ingenting.

Jeg kunne ønske mig, at planterne havde en fagforening, at de kunne organisere sig lige så dygtigt som lufthavnsmedarbejdere. At de kollektivt ville nedlægge arbejdet, trække al ilt ud af luften i bare ét minut, og se hvordan vi reagerede. Jeg gad godt se, hvor hurtigt menneskenes demokratiske repræsentanter ville haste til forhandlingsbordet og begynde at lytte. Jeg forestiller mig, at de ville begynde at stille krav om at blive påskønnet. Ikke i form af løn på en bankkonto, men sandsynligvis i form af plads, både til planterne selv og til de arter, de indgår i partnerskaber med. Plads til at gro, ret til at blive gammel, god jord med fri adgang til de andre træers rodnet. Jeg tror, alle bytræer ville sige op, hvis de kunne, nægte at leve med rødderne klumpet ned i et udgravet hul, uden mulighed for at koble sig op på the wood wide web.

Jeg kunne ønske mig, at planterne havde en fagforening, at de kunne organisere sig lige så dygtigt som luft-havnsmedarbejdere. At de kollektivt ville nedlægge arbejdet, trække al ilt ud af luften i bare ét minut, og se hvordan vi reagerede

Desværre for planterne, og for alle de andre arter, for den sags skyld; dyrene, svampene, mikroorganismerne og bakterierne, så opererer de ikke på den måde. De strejker ikke og slår ikke i bordet. De lader sig slavegøre, til de går i knæ, til de ikke kan mere, enten fordi vi har sprøjtet deres bestøvende insekter ihjel, eller fordi jorden, de gror i, er udpint og død, fordi mikroorganismer og orme ikke kan følge med alt den pløjning og vending af jorden. De giver fortabt, og hvis vi så bare havde øre for det, så ville vi kunne høre det nu: Arternes demokratiske stemme, der råber 'stop', der råber, 'hvis I fortsætter, så kan vi ikke hjælpe jer med at overleve'.

Mit forslag og mit håb er, at vi lytter nu, i stedet for at vente, til de er kollapsede, i stedet for at vente til irreversible processer er trådt i kraft, og vores lydhørhed ikke længere er noget værd. For hvad er meningen med, at arterne, ikke kun de grønne, men måske i særdeleshed dem, ikke bliver hørt og inddraget? At vi forbigår dem, som om de ikke var de allerstørste bidragsydere her til lands? Jeg kunne trække på skuldrene og sige: "Jeg forstår det simpelthen ikke", men jeg vil hellere slå i bordet og sige "det skal simpelthen være løgn".

Det skal være løgn at vi midt i en galoperende klima- og biodiversitetskriser lader, som om vi er de eneste aktører, der kan løse problemerne. Det skal være løgn, at vi bliver ved med at tale om, hvordan vi mennesker skal rejse en masse skov, som kan lagre den CO₂, vi aldrig skulle have udledt i første omgang. At sige, at mennesker rejser skov, svarer til at sige, at Christian den 4. byggede Rundetårn. Sådan at tage æren for andres arbejde, er en helt særlig usik, som knytter sig til vores kollektive fortælling om det handlende menneske og den passive natur. Det er blevet tid til at skrive den fortælling om.

Planterigets egen handlekraft er enorm. Enhver der har besøgt en forladt fabriksdal eller en uopdyrket mark vil vide det. Alt springer i skov, presser sig op gennem revner i cementen, kravler ind ad vinduerne, valmuer huserer, tidsler tårner sig op og pludselig står der en birkeskov, hvor der før blev dyrket korn. De såkaldt invasive arter ruller deres grønne tæppe ud, som var det en lyst, og hvis vi ikke havde så travlt med at være de fortravlet handlende mennesker, ville vi se, hvor mange samarbejdspartnere vi har i arbejdet med at skabe grøn omstilling.

Jeg gad som sagt godt stå i den situation, hvor træerne sagde, at hvis de skulle fortsætte arbejdet, så skulle vi hoste op med en ordentlig løn, måske endda i kroner og ører ækvivalent til deres reelle bidrag. Og så gad jeg godt se hvordan vores respekt og anerkendelse for deres bidrag steg til vejrs i takt med deres lønninger. Men hellere end det, gad jeg godt, at vi afviklede den gamle idé om, at penge afspejler værdi. At vi begyndte at se omsorgsarbejde, både menneskers, planters og dyrs, for det, det egentlig er, nemlig gaver og bidrag til fællesskabet, som vi skal behandle med taknemmelighed, respekt og gensidighed.

Som forfatter til bøger skrevet i genren sci-fi eller spekulativ fiktion med en utopisk indgangsvinkel, er jeg vant til at have hovedet begravet i mine egne verdener.

I en af mine verdener har mennesket langt om længe lært at tale med naturen. Vi forstår dyrene og planternes sprog, vi oplever hvor meget de minder om os, og hvor mange relationer de har, der går udenom os. Den nye sproglige evne hjælper os til at genfinde vores egen plads i det store fællesskab, som vigtige men ikke vigtigst, og vi oplever den store rigdom, der ligger i at bidrage ansvarsfuldt uden at føle os ansvarlige for alting.

I en anden af mine verdener finder astrofysikere frem til, at Månen ikke er, hvad vi troede, den var. At den ikke er en gold sten, men en levende organisme i sig selv, som holder rum for jordlivet på sin egen cykliske facon. Vi lærer at modtage og gengælde den omsorg vi får, og erkendelsen giver anledning til en tværfaglig månemission, hvor vi må undersøge, hvordan vi kan drage bedre omsorg for Månen.

I en tredje verden lever mennesker inde i planter, der har vokset sig store. Herinde oplever vi, hvad det vil sige at have en levende bolig, og det vækker den impuls i os, at ville gengælde den omsorg, som vi modtager af vores hjem. Vi forstår desuden på et kropsligt plan, hvordan vi selv er mere hjem end individ, hvordan vi er bolig for en myriade af liv, der betragter os som deres højhus, og vi lærer at anerkende habitater som levende entiteter på linje med organisk liv. Kigger vi længere ud, ser vi, at vores planet, Jorden, er det største hjem omkring os, og vi forstår, at alt jordisk fortjener det levendes retsbeskyttelse.

I mine nærfremtidsverdener har vi sået de første afgørende frø i retning mod at rette op på kriserne. Vi lærer så småt at leve med naturen omkring os og i os selv på nye respektfulde måder, til gavn for alle. Verden bliver grønnere, meget grønnere, ikke i form af grønne kulisser for menneskelig handling og drama, men i form af artsrige fællesskaber, talrige karakterer der interagerer med hinanden, indvirker på hinandens livsbane og humør, handlekraftige, kloge og følsomme aktører der tegner verdnerne frem.

Når jeg så kigger op fra mine fiktive virkeligheder, får jeg et chok. Er vi ikke nået længere? Vi skriver 2026 og diskuterer stadig fiskekvoter i stedet for fiskerettigheder. Jeg forventer mere af min faktiske verden, fordi fiktionens verdener viser mig, at det er muligt, at det først og fremmest handler om indstilling og vilje. Derfor vil jeg opfordre til, at vi ikke kun er passive ofre for det såkaldte *Shifting baseline syndrome*, men aktive medskabere, ved at insistere på, at vores nuværende behandling af andre arter er langt over grænsen og skal ændres med det samme, for at vi fortsat kan have respekt for os selv og vores demokrati.

Hvis jeg møder dig en dag, og du står i vejen for mig, så fælder jeg dig ikke. På samme måde ønsker jeg af mig selv og andre, at vi ikke fælder træet, hvis det står i vejen for os. At vi ikke forgifter myrerne, hvis de har besluttet sig for at flytte ind i køkkenkrogen eller kvaser edderkoppen, men lader dem blive boende eller hjælper dem nænsomt ud. At vi ikke fanger fisken for sjov eller tvinger rapsen til at gro ensom og forgiftet. Jeg siger ikke, at vi skal holde op

med at spise, ånde, bære tøj eller bygge huse lavet af planter. Jeg siger, at vi skal begynde at anerkende dem, vi lever i det her land, på den her jord, sammen med, og den mest oplagte form for anerkendelse i et stolt demokrati, vil være ved at lytte. Helst så jeg, at vi kunne invitere individer af de andre arter direkte ind i vores demokratiske samtaler, lade dem tale ved vores konferencer og deltage i vores paneldebatter, men så godt har vi endnu ikke lært at kommunikere med dem (vores brist). Indtil da, må vi lytte på andre måder, f.eks. ved at give deres repræsentanter taletid. Forskeren, der ved alt om myrer, klimaaktivisten, der har sat sig godt ind i insekternes tilbagegang, og hvilke værtsplanter de behøver flere af, jordbrugeren, der har opnået praktisk erfaring med regenerativ jordbrug, ornitologen, der ved alt om truede fugles ynglevilkår, artsambassadøren, der er vild med den grønne mosaikguldsmed og udbreder sig om dens livsbetingelser, hvorend hun kan m.fl.

Vi har en tendens til at tænke tilbage på fortidens indskrænkede demokratiske friheder med en særlig frydefuld gru. I 2026 er det 111 år siden, kvinder fik stemmeret ved folketingsvalgene i Danmark. Så kort tid siden, gruer vi. Så heldigt, at vi kom på bedre tanker, fryder vi os. Den samme følelsesmosaik forestiller jeg mig udspille sig omkring arternes rettigheder, om, lad os sige, 10 år. "Tænk, at bøgen i Danmark ikke havde egne rettigheder før 2027. Tænk, at den ikke havde repræsentanter i Folketinget og i kommunalrådene, der kunne tale dens sag, sikre dens trivsel, ingen advokater, der kunne forsvare dens rettigheder og trække folk i retten, hvis de forbrød sig imod den. Uf!"

Ved at stemme repræsentanter for skovliv, havliv, engliv mm. ind, hvorend der skal forhandles velfærd, så velfærden også kommer dem til gode, som bidrager mest, vil vi kunne bygge et demokrati, som forbedres år efter år, fordi vi bliver dygtigere til at lytte og forstå de andres behov, de andres forslag og de andres evne til at bidrage, hvis bare de får plads. Potentialerne for nye samarbejder er enorme.

Skoven skal nok rejse sig, helt af sig selv, dvs. i smukt proaktivt samarbejde mellem træfrø, jord, sol, regn, mikroorganismer, insekter og hyfer – hvis den ellers får mulighed for det. Og når først vi er blevet i

stand til at se skovens enorme handlekraft, vil vi måske få den tanke, at vi har brugt sproget forkert. At det er skoven, der skover, fordi skovning er selve skovens værensform. Vi vil se os omkring og opdage de mangeartede måder, skoven skover på. Birken, der birker i små enklaver, egen, der eger for sig selv, poplen, der popler sit areal større gennem rodsrud, brændenælden, der brændenælder under dem alle, og insekterne, der insekter livsnødvendigt fra blomst til blomst. Og måske vi også vil opdage, at de sætter pris på lidt menneskelig assistance efter så mange års strukturel aflivning. Vi kan begynde at genfinde vores plads i samarbejdet på nye måder, ikke som cheferne, men måske som de rare pedeller, der kan bruge vores arme og ben til at rykke næring og frø rundt efter behov. Men uanset hvor meget vi hjælper til, vil det være skoven, der rejser sig selv og sine træer, planterne, der planter og derved binder CO₂'en, og det skal både bemærkes og belønnes med tak og rettigheder, der håndhæves, så vi, om ikke så længe, kan se tilbage, med frydefuld gru, på dengang, medskaberne af vores velstand, vores medarter, endnu ikke blev inkluderet i vores demokrati.

Jeg drømmer om, at vi forlader ideen om naturen som vores dedikerede ressourcekammer, og begynder at spørge os selv, hvordan vi mennesker kan berige de artsrige fællesskaber gennem vores bidrag og lydhørhed. Kort sagt drømmer jeg om demokratisk regeneration

En god gammel spejderregel lyder, at man skal efterlade shelterpladsen pænere end den så ud, da man ankom. Det samme kunne vi sige om demokratiet. Hvis det skal blive ved med at virke optimalt og tjene vores samfund som den bedste organisatoriske model, så er det ikke nok, at det bare vedbliver med at holde sig ovenvande og overlevedesdygtigt. Med andre ord er bæredygtighed ikke nok. Bæredygtighed kan naturligvis være mange ting, afhængigt af hvordan vi tolker ordet, og det kan være et fint udgangspunkt at have overlevedesdygtighed som et minimumskrav. Men jeg drømmer om, at vi forlader ideen om naturen som vores dedikerede ressourcekammer, og begynder at spørge os selv hvordan vi mennesker kan berige de artsrige fællesskaber gennem vores bidrag og lydhørhed. Kort sagt drømmer jeg om demokratisk regeneration.